

RAQAMLI HIKOYALAR YARATISH FAOLIYATI ORQALI BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING IJODIY TAFAKKURI VA MA'NAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH

Abdullayeva Surayyo Babojonovna

Osiyo xalqaro universiteti

Pedagogika nazariyasi kafedrası

phdsurayyo@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23469272>

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli hikoyalar yaratish faoliyati orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy tafakkuri va ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Raqamli hikoyalar yaratish jarayonida o'quvchilarning mustaqil g'oya ishlab chiqishi, voqealar ketma-ketligini rejalashtirishi, qahramonlar obrazini yaratishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ifodalashi hamda o'z ijodiy mahsulotini taqdim etishiga alohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, "Tarbiya" fanida raqamli hikoyalar yaratishni tashkil etish bosqichlari, metodik shartlari va o'quvchilar faoliyatini baholash mezonlari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: raqamli hikoya, boshlang'ich ta'lim, ijodiy tafakkur, ma'naviy dunyoqarash, axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, raqamli pedagogika, "Tarbiya" fani.

Abstract: This article explores the pedagogical potential of developing primary school students' creative thinking and spiritual worldview through digital storytelling activities. Particular attention is paid to students' ability to independently generate ideas, plan the sequence of events, create character representations, express national and universal values, and present their creative work in the process of digital storytelling. The article also proposes stages for organizing digital storytelling activities in the Tarbiya (Moral Education) subject,

methodological conditions for their implementation, and criteria for assessing students' activities.

Keywords: digital storytelling, primary education, creative thinking, spiritual worldview, moral education, national values, digital pedagogy, Tarbiya subject.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olish faoliyatini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning ijodiy fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi, ma'naviy qadriyatlarga munosabati va ijtimoiy hayotga ongli yondashuvini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim davrida bolalarning tasavvuri, obrazli tafakkuri va voqelikni hissiy idrok etish qobiliyati faol rivojlanadi. Shu sababli ta'lim mazmunini o'quvchilarning ijodiy faoliyati bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

"Tarbiya" fanini o'qitishda halollik, adolat, mehr-oqibat, mas'uliyat, vatanparvarlik, kattalarga hurmat va tabiatga ehtiyotkor munosabat kabi qadriyatlarni o'quvchilarga tushuntirish bilan cheklanib qolmaslik lozim. O'quvchilar ushbu qadriyatlarni hayotiy vaziyatlarda anglashlari, o'z fikrlari va munosabatlari orqali ifodalashlari hamda kundalik faoliyatlari bilan bog'lay olishlari zarur.

Raqamli hikoyalar yaratish faoliyati bu vazifalarni amalga oshirishning istiqbolli usullaridan biridir. Mazkur faoliyatda o'quvchilar hikoya mazmunini tayyor holda qabul qilmaydi, balki uning g'oyasini ishlab chiqadi, qahramonlarni tanlaydi, voqealar rivojini belgilaydi, matn yozadi va uni rasm, ovoz, animatsiya yoki boshqa raqamli vositalar yordamida ifodalaydi. Natijada o'quvchi bir vaqtning o'zida ijodkor, hikoyachi va ma'naviy mazmunni anglovchi ishtirokchi sifatida faoliyat olib boradi. Maqolaning maqsadi raqamli hikoyalar yaratish faoliyati orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy tafakkuri va ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirish imkoniyatlarini nazariy-metodik jihatdan asoslash hamda ta'lim jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning nazariy asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, ijodiy faoliyatga asoslangan yondashuv, ma'naviy-axloqiy tarbiya va raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish tamoyillari tashkil etadi. Mavzuni o'rganishda pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va metodik modellashtirish usullaridan foydalanish mumkin.

Raqamli hikoya - muayyan g'oya yoki voqeani matn, tasvir, ovoz, musiqa va zarur hollarda animatsiya vositasida ifodalovchi multimedia mahsulotidir. Raqamli hikoyalar yaratish esa o'quvchining mazmunni rejalashtirish, ijodiy qarorlar qabul qilish, axborot vositalarini tanlash va yakuniy mahsulotni taqdim etish faoliyatini qamrab oladi.

Ushbu faoliyatning pedagogik imkoniyatlari ikki asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi.

Birinchi yo'nalish - ijodiy tafakkurni rivojlantirish. O'quvchi hikoya mavzusini tanlaydi, voqealarni o'zaro bog'laydi, yangi qahramonlar va vaziyatlarni o'ylab topadi, muammoning noodatiy yechimlarini taklif qiladi hamda matnni vizual vositalar bilan uyg'unlashtiradi.

Ikkinchi yo'nalish - ma'naviy dunyoqarashni rivojlantirish. O'quvchi hikoyasida axloqiy g'oyalarni ifodalaydi, qahramonlarning xatti-harakatlarini baholaydi, yaxshilik va yomonlik, halollik va yolg'on, mas'uliyat va befarqlik o'rtasidagi farqlarni anglashga harakat qiladi. Shu orqali qadriyatlar haqida shunchaki ma'lumot olishdan ularni mustaqil talqin qilishga o'tadi.

Natijalar

Raqamli hikoyalar yaratish faoliyatini "Tarbiya" fanida maqsadli tashkil etish o'quvchilarning ijodiy tafakkuri va ma'naviy dunyoqarashini bir-birini to'ldiruvchi jarayonlar sifatida rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

1. Ijodiy tafakkurni rivojlantirish imkoniyatlari

Raqamli hikoya yaratish jarayonida o'quvchilar bir xil mavzuni turli mazmunda yoritishlari mumkin. Masalan, "Yaxshilik qilish" mavzusida bir

o'quvchi tengdoshiga yordam bergan qahramon haqida hikoya tuzsa, boshqasi tabiatni asrash yoki yolg'iz keksaga ko'maklashish haqida hikoya yaratishi mumkin. Bunday xilma-xillik o'quvchilarning mustaqil g'oya ishlab chiqishi va o'z nuqtayi nazarini ifodalashiga imkon beradi.

Hikoya yaratish jarayonida ijodiy tafakkurning quyidagi jihatlari faollashadi:

G'oyalar xilma-xilligi: bir mavzu yuzasidan bir nechta syujet va yechimlarni taklif qilish.

Moslashuvchan fikrlash: hikoya mazmunini o'zgartirish, qahramonning boshqa qarorini tasavvur qilish.

Originallik: voqealarni o'ziga xos usulda ifodalash va noodatiy g'oyalarni ilgari surish.

Rejalashtirish: hikoyaning boshlanishi, asosiy voqealari va yakunini mantiqiy ketma-ketlikda tashkil etish.

Muammoni hal qilish: qahramon duch kelgan qiyinchilikni bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqish.

Bunda o'qituvchi barcha o'quvchilardan bir xil mazmundagi hikoya yaratishni talab qilmasligi, aksincha, yosh xususiyatlariga mos chegaralar doirasida mustaqil fikrlash va ijodiy izlanish uchun sharoit yaratishi zarur.

Raqamli hikoyalar yaratish o'quvchilarga ma'naviy qadriyatlarni o'zlari ishlab chiqqan voqealar orqali ifodalash imkonini beradi. O'quvchi halollik, do'stlik yoki mas'uliyat haqida hikoya tuzar ekan, qahramonning xatti-harakati, uning sabablari va oqibatlarini tasavvur qiladi. Bu jarayon qadriyatlarning mazmunini chuqurroq anglashga yordam berishi mumkin.

Masalan, "Bir qaror - ikki natija" nomli raqamli hikoyada qahramon do'stining xatosini yashirish yoki unga xatosini tan olishda yordam berish o'rtasida tanlov qiladi. O'quvchi hikoyaning turli yakunlarini ishlab chiqib, har bir qarorning oqibatlarini tushuntiradi. Bunda halollik, do'stlik, mas'uliyat va o'z xatti-harakati uchun javob berish kabi tushunchalar o'zaro bog'liq holda o'rganiladi.

Ma'naviy dunyoqarashni rivojlantirishda quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish mumkin:

milliy qadriyatlar, urf-odatlar va oilaviy munosabatlarga hurmat;
rostgo'ylik, adolat va mas'uliyatni anglash;
mehr-oqibat, hamdardlik va o'zaro yordamni qadrlash;
tabiat va atrof-muhitga ehtiyotkor munosabat;
jamiyatdagi turli insonlarga hurmat bilan yondashish;
o'z xatti-harakatlari va qarorlarining oqibatlarini anglash.

Mazkur jarayonda o'quvchilarga tayyor axloqiy xulosa berish bilan cheklanmasdan, ularni qahramonlar harakatlarini muhokama qilishga va o'z qarashlarini asoslashga undash muhimdir.

Raqamli hikoya yaratish faoliyatini quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish tavsiya etiladi.

Birinchi bosqich - mavzu va tarbiyaviy g'oyani tanlash. O'qituvchi dars maqsadiga muvofiq "Halollik", "Mehr-oqibat", "Do'stlik", "Tabiatni asraylik" yoki "Mas'uliyatli bo'lish" kabi mavzulardan birini belgilaydi.

Ikkinchi bosqich - g'oya va syujetni ishlab chiqish. O'quvchilar hikoyaning asosiy g'oyasini aniqlaydilar, qahramonlarni tanlaydilar va voqealar rivojini rejalashtiradilar. Bu bosqichda hikoya xaritasi yoki rasmlar ketma-ketligidan foydalanish mumkin.

Uchinchi bosqich - hikoya matnini yaratish. O'quvchilar qahramonlar o'rtasidagi dialoglarni yozadilar, voqealarni tasvirlaydilar va hikoyaning tarbiyaviy mazmunini shakllantiradilar.

To'rtinchi bosqich - raqamli mahsulotni tayyorlash. Hikoya matni rasmlar, ovoqli izohlar, slaydlar yoki sodda animatsiyalar bilan birlashtiriladi. Texnologik murakkablik o'quvchilarning yoshiga va mavjud imkoniyatlarga mos bo'lishi kerak.

Beshinchi bosqich - taqdimot va muhokama. O'quvchilar o'z hikoyalarini sinfdoshlariga namoyish etadilar. Tinglovchilar hikoyaning asosiy g'oyasi, qahramonlar tanlovi va tarbiyaviy xulosasi yuzasidan fikr bildiradilar.

Oltinchi bosqich - refleksiya. O'quvchilar hikoya yaratish jarayonida nimalarni anglaganlarini, qaysi qarorlarni o'zgartirishni istashlarini va hikoyadagi g'oyani kundalik hayotda qanday qo'llash mumkinligini tushuntiradilar.

Mashg'ulot mavzusi: "Kichik yaxshilik - katta quvonch"

Mashg'ulot maqsadi - o'quvchilarning ijodiy g'oyalar ishlab chiqish, raqamli hikoya yaratish va mehr-oqibat qadriyatini anglash ko'nikmalarini rivojlantirish.

Topshiriq: o'quvchilar maktabda, oilada yoki mahallada sodir bo'lishi mumkin bo'lgan yaxshilik haqidagi qisqa hikoya yaratadilar.

Hikoyani ishlab chiqishda quyidagi savollardan foydalaniladi:

Hikoyaning bosh qahramoni kim?

U qanday vaziyatga duch keladi?

Qahramon kimga va qanday yordam beradi?

Uning xatti-harakati boshqa insonlarga qanday ta'sir qiladi?

Hikoya qanday xulosa bilan yakunlanadi?

O'quvchilar hikoyani to'rt-besh kadrli tasvirlar ketma-ketligi, slaydlar yoki ovoqli taqdimot shaklida yaratishlari mumkin. Yakunda har bir o'quvchi o'z hikoyasidagi asosiy g'oyani tushuntiradi.

Mashg'ulotda ijodiy yechimlarning xilma-xilligi, voqealar izchilligi va ma'naviy g'oyaning mazmunan ochib berilishi muhim hisoblanadi. Texnik jihatdan murakkab mahsulot yaratish o'quvchining ijodiy qobiliyatini baholashda asosiy mezon bo'lmasligi lozim.

Raqamli hikoya yaratish natijalarini baholash uchun quyidagi mezonlardan foydalanish mumkin.

Mezon	Baholashda e'tibor beriladigan jihat
Ijodiy g'oya	O'quvchining mustaqil va o'ziga xos g'oya taklif qilishi
Mazmuniy izchillik	Voqealarning mantiqiy ketma-ketligi va yaxlitligi
Ma'naviy mazmun	Hikoyada qadriyatning mazmunli ifodalanishi
Mustaqil fikrlash	Qahramon qarorlarini tahlil qilish va xulosani asoslash
Ifoda va taqdimot	Matn, tasvir va ovozning hikoya mazmuniga mosligi
Refleksiya	O'quvchining o'z faoliyati va xulosalarini izohlashi

Ushbu mezonlar asosida o'quvchilarning boshlang'ich va keyingi ishlarini taqqoslash mumkin. Biroq ijodiy tafakkur yoki ma'naviy dunyoqarashdagi rivojlanish haqida qat'iy xulosa chiqarish uchun muntazam kuzatuv, aniq baholash vositalari va zarur hollarda tajriba-sinov natijalari talab etiladi.

Raqamli hikoyalar yaratish faoliyatining muhim jihati - o'quvchining tayyor axborotni qabul qilishdan mazmun yaratishga o'tishidir. Hikoya muallifi sifatida o'quvchi mavzuga munosabat bildiradi, voqealar rivojini belgilaydi va qahramonlarning qarorlarini tasvirlaydi. Shu sababli raqamli hikoya yaratish ijodiy fikrlashni faollashtirish bilan bir qatorda, ma'naviy tushunchalarni shaxsiy talqin qilish imkoniyatini ham yaratadi. Biroq raqamli vositalarning o'zi avtomatik ravishda tarbiyaviy natijani ta'minlamaydi. Natija, avvalo, hikoyaning mazmuni, topshiriqning pedagogik maqsadi, o'qituvchi tashkil etadigan muhokama va o'quvchining faol ishtirokiga bog'liq. Agar o'quvchi faqat tayyor shablonni to'ldirsa yoki tasvirlarni joylashtirish bilan cheklansa, ijodiy tafakkur va ma'naviy mulohaza uchun imkoniyatlar cheklanishi mumkin. Shu bois o'qituvchi raqamli hikoya yaratish jarayonida mazmuniy va tarbiyaviy maqsadni birinchi o'ringa qo'yishi kerak. Texnik vositalar esa ushbu maqsadga erishishni qo'llab-quvvatlashi lozim. Shuningdek, o'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlari va tasvirlarini himoya qilish, mualliflik huquqiga rioya etish, internetdan foydalanish imkoniyati turlicha bo'lgan o'quvchilar uchun teng sharoit yaratish ham muhimdir. Raqamli hikoyalar yaratish

faoliyati boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy tafakkuri va ma'naviy dunyoqarashini o'zaro bog'liq holda rivojlantirish uchun pedagogik imkoniyatlarga ega. Ushbu faoliyat davomida o'quvchilar mustaqil g'oya ishlab chiqish, syujet yaratish, voqealarni mantiqiy ketma-ketlikda tashkil etish, qahramonlar xatti-harakatlarini baholash va o'z qarashlarini ifodalash bilan shug'ullanadilar. "Tarbiya" fanida raqamli hikoyalar yaratishni samarali tashkil etish uchun tarbiyaviy maqsadga mos mavzularni tanlash, o'quvchilarga ijodiy erkinlik berish, hikoya mazmunini muhokama qilish, refleksiyaning yo'lga qo'yish va baholash mezonlarini oldindan belgilash zarur. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'quvchilarning o'zlari yaratgan hikoyalar orqali ifodalashi ularning ushbu qadriyatlarga ongli munosabatini shakllantirishga ko'maklashishi mumkin.

Kelgusida mazkur metodikaning samaradorligini aniqlash uchun boshlang'ich sinflarda tajriba-sinov ishlarini tashkil etish, ijodiy tafakkur va ma'naviy-axloqiy mulohaza ko'rsatkichlarini belgilash hamda olingan natijalarni ilmiy tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637. <https://lex.uz/docs/5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda 1059-son qarori. "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida".
3. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. - Toshkent: O'qituvchi, 1996.
4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - Toshkent: Iste'dod, 2008.
5. Xodjayev B. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. - Toshkent: Sano-standart, 2017.